

γράφει
ο ΘΑΝΑΣΗΣ
ΛΑΛΑΣ

Ένας από τους σημαντικότερους εν ζωή συγγραφείς μιλά στη **Realnews**. Αγαπώ αυτόν τον συγγραφέα και δεν ξέρω αν είναι ο νέος Τολστόι, ξέρω όμως ότι όποτε τον διαβάζω δεν θέλω να τελειώσει η αφήγησή του. Νιώθω ότι γύρισε ένας επιστήθιος, ενδιαφέρων φίλος από ταξίδι και ήρθε φορτωμένος αφηγήσεις. Αυτή τη φορά, λοιπόν, ασχολήθηκα με την αυτοπροσώπως. Αν δεν έχετε διαβάσει την «Ελευθερία» και τις «Διορθώσεις», αναζητήστε τα. Δύο βιβλία-μυθιστορήματα που τον έκαναν κύριο στο λογοτεχνικό σύμπαν. Για τις «Διορθώσεις» ερωτήθηκε πολλές φορές εάν είναι αυτοβιογραφικό. Ποτέ δεν έδωσε σαφή απάντηση. Πάντοτε υπομειδιούσε υπεκφύ-

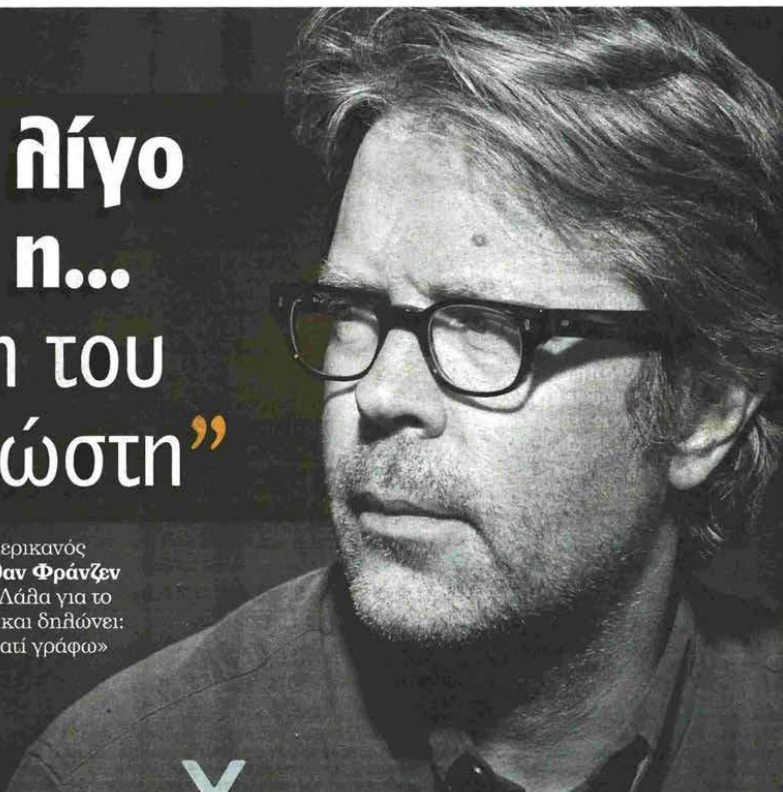
τη λέξη «αμερικανικό». Δεν μου αρέσει ο όρος «αμερικανική λογοτεχνία», δεν μου αρέσει ο όρος «αμερικανικό όνειρο». Αλλά μου αρέσει το «America» του Τζόνι Αμέλιο, μια ταινία που έχει ως βάση το αμερικανικό όνειρο. Είναι δύσκολο, πάντως γενικά να μην πιστέψει στο αμερικανικό όνειρο. Ο πατέρας του πατέρα μου μετανάστευσε στην Αμερική χωρίς καθόλου λεφτά και δούλεψε σκληρά. Τελικά τα κατάφερε καλά κι έτσι έστειλε τον πατέρα μου στο πανεπιστήμιο. Μετά ο πατέρας μου δούλεψε κι εκείνος σκληρά, ήταν μηχανικός. Εκείνος κατάφερε να στείλει όλα τα παιδιά του στο πανεπιστήμιο. Εγώ, πάλι, σήμερα είμαι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση από τον πατέρα μου. Οπότε το όνειρο δουλεύει.

■ **Πότε κατάλαβα ότι το γράψιμο ήταν αυτό που τελικά θέλατε να κάνετε στη ζωή σας**

Όταν το 1980 επέστρεψα στο Σεν Λούις, έλειπα από 16 μήνες που έλειπα στο Μόναχο σε ένα πρόγραμμα ανταλλαγής σπουδαστών κολεγίου και βρήκα όλη την οικογένειά μου, εκεί στο σπίτι, να με περιμένει. Ήταν όλοι: οι γονείς

“Είμαι λίγο σαν η... πόρνη του αναγνώστη”

Ο σπουδαίος Αμερικανός συγγραφέας **Τζόνθαν Φράνζεν** μιλά στον Θανάση Λάλα για το έργο του, το ταλέντο και δηλώνει: «Είμαι ζωντανός γιατί γράφω»

γοντας. Την ίδια αντίδραση είχε στη συγκεκριμένη ερώτηση και για την «Ελευθερία» του. Το συμπέρασμα είναι ένα: Μόνο γράφοντας την αλήθεια σου γίνεσαι καθρέφτης του αναγνώστη σου. Για αυτό, κι αν θέλετε να δείτε τον βαθύτερο καυτό σας διαβάστε **Τζόνθαν Φράνζεν**.

■ **Σε τι περιβάλλον μεγάλωσατε;**
Μεγάλωσα όταν η χώρα μου ζούσε το αποκορύφωμα της αμερικανικής μεσοιαίας τάξης. Γεννήθηκα το 1959. Εκείνη τη χρονική περίοδο οι φόροι ήταν υψηλοί, αλλά η εισοδηματική ανισότητα βρισκόταν σε ιστορικά χαμηλά. Με μια δουλειά ζούσε μια οικογένεια. Υπήρχαν, βέβαια, και τότε προβλήματα. Ζούσαμε τον Ψυχρό Πόλεμο και τον θεομολιπτικό ρατσισμό...

■ **Πιστεύετε στο αμερικανικό όνειρο;**
Είμαι αλλεργικός σε φράσεις που περιέχουν

φόβοι

«Δεν νομίζω πως το γράψιμο βοηθάει να ξεπεράσεις αυτά που σε βασανίζουν. Το γράψιμο είναι ένας τρόπος να δημιουργήσεις κάτι όμορφο και με νόημα μέσα από τους φόβους σου»

μου, τα δύο αδέρφια μου, η νέα γυναίκα του ενός αδερφού μου... Από την πρώτη στιγμή που πέρασα το κατώφλι της πόρτας, είδα τους πάντες χωρίς τις μάσκες τους. Όλα όσα μέχρι εκείνη τη στιγμή προσπερνούσα μέσα στο σπίτι μου, στην οικογένειά μου, ξαφνικά έγιναν απολύτως ξεκάθαρα και ορατά. Καθώς περνούσαν οι ημέρες λοιπόν, κάθε λίγο πήγαινα στο δωμάτιό μου και έγραφα ό,τι παρατηρούσα. Ετσι με έναν παράξενο τρόπο, χωρίς να το καταλαβαίνω, γινόμουν συγγραφέας. Είνα συγγραφέας εκείνα τα Χριστούγεννα, βλέποντας και περιγράφοντας την οικογένειά μου να γιορτάζει. Μου πήρε άλλα 20 χρόνια, βέβαια, για να αρχίσω να γράφω σε μορφή βιβλίου αυτά που σημείωνα εκείνα τα Χριστούγεννα.

■ **Υπάρχει κάποιο σημείο καμπής στη ζωή σας που σας καθόρισε ως συγγραφέα;**
Τα μέσα των 90s ήταν μια τρομερή περίοδος για μένα. Για την ακρίβεια, όσα συνέβησαν τότε με έκαναν κομμάτι. Ο γάμος μου διαλύθηκε, ο πατέρας μου πέθανε, η μητέρα μου αρρώστησε και πέθανε κι εκείνη αργότερα. Δεν έφταναν όλα αυτά, ένιωθα και μια απόνευση για ό,τι συνέβαινε στην αμερικανική λογοτεχνία εκείνη την περίοδο. Τελικά, βέβαια, με κάποιον τρόπο όλα αυτά με βοήθησαν να απελευθερωθώ. Δεν αντιστάθηκα πλέον για το τι θα πίστευε ο πατέρας μου γι' αυτά που γράφω, για τη μητέρα μου δεν αντιστάθηκα ποτέ διότι κατάφερα πάντα να συμβιβάζω με τις επιλογές μου, αλλά

ένισσα ελεύθερος που είχε απελευθερωθεί κι αυτή από τον πατέρα μου (γένεια). Τέλος απελευθερώθηκα από την πίεση του να γράφω αποκλειστικά non-fiction ιστορίες και να κυνηγάω τα γεγονότα και τις πραγματικές λεπτομέρειες. Όχι άλλα γεγονότα και γνώμες σας παρακαλώ. Μπορούσα πλέον να γράψω ό,τι ήθελα, όπως ήθελα, χωρίς να νιώθω ότι πρέπει να τους ικανοποιώ όλους. Αρχισα να νιώθω αλλιώς. Αρχισα να γράφω με κούραση. Ενίωσα πως η μόνη μου υποχρέωση ήταν να είμαι κοντά στο κοινό μου και ο μόνος τρόπος να είμαστε κοντά στο κοινό είναι να απελευθερωμάστε γράφοντας.

■ **Εχετε καταλάβει τι σημαίνει «καλός συγ-**

“ **Μου αρέσουν οι ανήσυχτοι χαρακτήρες γιατί τείνουν να είναι διασκεδαστικοί. Εφόσον λοιπόν εγώ είμαι αυτός που τους ελέγχει, θέλω να τους κάνω όλο και πιο ανήσυχους** ”

λου του Κάρφα μετά τον θάνατό του, όπως του είχε ζητήσει ο τελευταίος, σήμερα δεν θα είκαμε τον «Πύργο», τη «Δίκη» και την «Αμερική...». Σήμερα ο Κάρφα θα ήταν μια απλή φιγούρα.

■ **Υπήρξαν σημαντικές επιρροές στη ζωή σας;**

Πιο πολύ από τις επιρροές συντέλεσε η επιθυμία μου να μιμηθώ τους άλλους. Δεν μπορείς να διαβάξεις Κάρφα και να μην εύχεσαι να το είχες γράψει εσύ αυτό που θαυμάζεις. Η επιθυμία μου να εξελιχθώ, να μιμηθώ τους μεγάλους αλλά και να εντυπωσιάσω τους γονείς μου, ήταν η κινητήριος δύναμή μου στη ζωή. Τα κινήτρά μου δεν νομίζω ότι ήταν και τόσο καλά...

■ **Πώς αρχίζω κάποιος να γράφει ένα μυθιστόρημα; Πώς διαλέγουμε μια ιδέα ανάμεσα από τις τόσες που έχουμε μέσα στο μυαλό μας και αρχίζουμε να γράφουμε;**

Εγώ δεν αρχίζω από την ιδέα. Αρχίζω από τους χαρακτήρες. Ποιο είναι η ιδέα των «Διορθώσεων»; Η μητέρα θέλει να επιστρέψουν τα παιδιά για τα Χριστούγεννα. Αυτή την ιδέα τη βρίσκει και σε ένα βιβλιοπωλείο με βιβλία δεύτερο χέρι. Δεν θα έλεγες ποτέ «Α... αυτή είναι η ιδέα που θα δουλέψω για τα επόμενα 5 χρόνια!». Και για να είμαι ειλικρινής, δεν άρχισα τις «Διορθώσεις» με τη συγκεκριμένη ιδέα. Κατέληξα σ' αυτήν επειδή η επιθυμία της μητέρας λειτουργούσε σαν μια απελευθερωμένη αναγκαιότητα, που οργάνωνε όλο το βιβλίο. Η μητέρα πάντα θα τους θέλει όλους πίσω για τα Χριστούγεννα. Σημασία λοιπόν δεν έχει η ιδέα, αλλά ο χαρακτήρας που δημιουργεί την ιδέα.

■ **Γιατί γράφετε;**

Αυτός είναι ο λόγος που είμαι ζωντανός.

■ **Το γράψιμο είναι ένας τρόπος να ξεπεράσετε τους φόβους σας;**

Δεν νομίζω πως το γράψιμο βοηθάει να ξεπεράσεις αυτά που σε βασανίζουν. Το γράψιμο είναι ένας τρόπος να δημιουργήσεις κάτι όμορφο και με νόημα μέσα από τους φόβους σου. Εγώ θέλω να δημιουργώ κάτι διασκεδαστικό μέσα από την ανπιστία. Μου αρέσουν οι ανήσυχτοι χαρακτήρες γιατί τείνουν να είναι διασκεδαστικοί. Εφόσον λοιπόν εγώ είμαι αυτός που τους ελέγχει, θέλω να τους κάνω όλο και πιο ανήσυχους.

■ **Γεννιέται κάποιος συγγραφέας;**

Ενδιαφέρον ερώτημα. Όχι απαραίτητα. Πιστεύω όμως πως η ευκολία και η άνεση με τη γλώσσα κληρονομούνται γενετικά. Το παρπαρή στο ανήψια μου. Όλοι στην οικογένειά μου, χωρίς καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια, γράφουν καλύτερα από τον μέσο όρο. Είναι φανερό, υπάρχει κάτι σε σχέση με τη γλώσσα. Πιστεύω, επίσης, ότι για να γίνει κάποιος συγγραφέας έχουν σημασία ο ρόλος, η θέση που έχει μέσα στην οικογένεια, καθώς επίσης και η δυναμική της οικογένειας. Εγώ ήμουν ο μικρότερος, αυτός που άκουγε συνεχώς τους άλλους, χωρίς να συμμετέχει, αλλά ήμουν πάντα παρών, σε όλες τις εντάσεις και τις διαφωνίες. Επρεπε, λοιπόν, να μάθω να κατανοώ τον κάθε χαρα-

κτήρα της οικογένειας ξεχωριστά. Πιστεύω πως αυτό είχε να κάνει με το επάγγελμα που αποφάσισα να ακολουθήσω. Και βέβαια ως παιδί πέρασα πολλές ώρες μόνος μου, διαβάζοντας βιβλία. Από τα 6 μου έως τα 15, διαβάζα συνεχώς. Ακόμη το κάνω βέβαια...

■ **Πιστεύετε πως μπορεί κάποιος να έχει γεννηθεί με ταλέντο και να το χάσει στην πορεία; Τι σκοτώνει το ταλέντο;**

Το ταλέντο εξελίσσεται. Δεν νομίζω ότι το ταλέντο μπορεί να καταστραφεί, πως θα μπορούσε άλλωστε; Το ταλέντο συνήθως υπάρχει και το σπατάλουμε ή το χαρμαζούμε γιατί δεν το έχουμε ανακαλύψει καν. Ή το έχουμε ανακαλύψει και δεν το εκμεταλλευόμαστε. Αλλά μπορείς και να προδώσεις το ταλέντο σου. Μπορεί να έχεις πολύ ταλέντο σε κάτι και να το χρησιμοποιήσεις σε μια φρικτή δουλειά, σε αλήθεια πρόζακι.

■ **Ταλέντο στην ανάγνωση υπάρχει; Υπάρχει ταλαντούχο κοινό;**

Αν υπάρχει το ταλέντο στην ανάγνωση, ελπίζω αυτό να είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο. Πιστεύω όμως πως αυτή η ικανότητα μαθαίνεται, είναι θέμα έκθεσης στην ανάγνωση. Ωστόσο, για να κάνεις μια εξειδικευμένη κριτική λογοτεχνίας, τότε πραγματικά χρειάζεται κάποια ειδικά ταλέντα.

■ **Όταν γράφετε, έχετε κάποιον συγκεκριμένο αναγνώστη στο μυαλό σας;**

Τον εαυτό μου. Είμαι λίγο σαν η πόρνη του αναγνώστη. Δεν θέλω να κουράζω τον αναγνώστη. Για να μη βαριέμαι λοιπόν εγώ, χρειάζομαι ένα ζωτανό κείμενο. Δεν με ενδιαφέρει τόσο η πλοκή, όσο τα εκφραστικά μέσα. Για να το πετύχεις αυτό απαιτείται πειθαρχία.

“ **Δεν θέλω να κουράζω τον αναγνώστη. Για να μη βαριέμαι λοιπόν εγώ, χρειάζομαι ένα ζωντανό κείμενο. Δεν με ενδιαφέρει τόσο η πλοκή, όσο τα εκφραστικά μέσα. Για να το πετύχεις αυτό απαιτείται πειθαρχία** ”

γράφας:

Για μένα τείνει να σημαίνει την απουσία ψεύδους. Αν ο συγγραφέας λέει κάτι με τρόπο που σε πείθει ότι αυτό είναι αληθινό για τον ίδιο, τότε αυτός είναι ένας καλός συγγραφέας και το κείμενό του είναι ένα καλό κείμενο. Καλό κείμενο είναι η αλήθεια ενάντια στο ψέμα.

■ **Τι κάνει κάποια έργα να αντέχουν στον χρόνο;**

Το 1968 ή το '69 είχαν ρωτήσει τον Μικ Τζάγκερ πώς εξηγούσε το γεγονός ότι οι Rolling Stones είναι τόσο δημοφιλείς κι εκείνος απόνησε «γιατί είμαστε γαμάτοι! Φυσικά, το ίδιο θα λέγαμε και για τον Πλάτωνα ή τον Σαίξπηρ, αντέχουν επειδή είναι γαμάτοι. Όμως είναι και θέμα τύχης. Οπότε υπάρχουν κάποιες εμπλεκόμενες ευκαιρίες. Αν ο Μαξ Μπροντ είχε κλάψει τα χειρόγραφα του φι-

■ **Βοηθάει το γράψιμο να βλέπεις πράγματα που διαφορετικά δεν θα μπορούσες να τα δεις;**

Εμένα με βοήθησε το διάβασμα. Όταν άρχισα να μαθαίνω να διαβάζω λογοτεχνία, είδα ξαφνικά την οικογένειά μου με έναν τρόπο που δεν την είχα δει ποτέ πριν. Όσα μέχρι τότε ήταν αόρατα, ξαφνικά έγιναν όλα ορατά.

■ **Γράφετε πιο εύκολα προτού γίνετε τόσο επιτυχημένος; Ή το αντίστροφο;**

Όχι, η επιτυχία δεν είναι εμπόδιο. Παρακινούμαι εύκολα από την αίσθησή της ευθύνης και της υπευθυνότητας. Και καθώς έχω ασχμαστει ένας κύκλος αναγνωστών μου, νιώθω την ευθύνη να τους δώσω και άλλο από τη δουλειά μου. Οπότε αυτό είναι καλό. Κατά κάποιον τρόπο, αυτό σημαίνει επιτυχία για μένα. «Α! Έχω το κοινό μου. Ας γράψω και κάτι άλλο». Το δύσκολο είναι ότι κανείς δεν έχει μπροστά του έναν αόριστο αριθμό καλών βιβλίων για επόμενες εκδόσεις. Έχω πέντε βιβλία και μια μακρινή ιδέα για το έκτο, αλλά γίνεται ολοένα και πιο δύσκολο.

■ **Τα στυχήματα είναι τελικά η τύχη μας στη ζωή;**

Δεν μετανιώνω σχεδόν ποτέ για ό,τι μου συμβαίνει, ούτε καν για τα στυχήματα. Είμαι λυπημένος για κάποια πράγματα, εύχομαι να είχαν έρθει αλλιώς, αλλά τελικώς τίποτα δεν θα άλλαζε. Στη θεωρία του χούους, εάν αρχίσες να διορθώνεις κάτι, ποτέ δεν ξέρεις τι θα γίνει με το υπόλοιπό του. Το μεγαλύτερο μέρος της ζωής συμβαίνει κατά τύχη. Αν το δεις όλο μαζί σαν σύνθεση και το αποτέλεσμα είναι καλό, δεν χρειάζεται να είναι τέλεια και η κάθε λεπτομέρεια. Ετσι νιώθω. Μέσα στο χάος της ζωής είναι καλό να ξέρεις να διασχίζεις. Εμένα μου αρέσει να διασχίζω.

■ **Σας ευχαριστώ.**

Κι εγώ σας ευχαριστώ.